

סוכה יד

משה שווערד

1. תוספות סוכה דף יג/ב

אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה - אבל אוכל מרובה פסולה אע"ג דאמר בפרק העור והרוטב (חולין דף קכט. ושם) בית שסיככו בזרעים טיהרו משום דבטלינהו יש לחלק בין בית לסוכה דבסוכה לא בטילי דעביד דסתר לה אחר החג אי נמי בעינן דלא מקבלי טומאה בשעת סיכוך משום תעשה ולא מן העשוי אי נמי התם כשעשה בהן שינוי מעשה דבמחשבה לא סלקי מטומאה והכא בשלא עשה בהן שינוי מעשה כדמוכח בתר הכי דפריך אי הכי מ"ט דרבנן דמה שמניחן ע"ג הסוכה לא חשיב שינוי מעשה וכן בפרק לא יחפור (ב"ב דף יט: ושם) דאמר ריקק אינו ממעט בחלון כדקאמרינן התם משום דלא מבטל ליה ופריך ותיפוק ליה דהוי דבר המקבל טומאה דלא מהני ביטול בלא שינוי מעשה:

- מחלוקת ודיון כאשר צריך הסכך פסול בשביל השיעור של חמתה מרובה מצלתה

2. שפת אמת על סוכה דף יג/ב

שם בגמ' לר"א ודאי תנאי היא כו' ... דיש להקשות מאי מהני בססן דמ"מ ליהוי כבלאי כלים /דגורו שמא יבוא לסכך בכלים שלא נשברו/, וכעת ראיתי בפרמ"ג (סי' ת תרכ"ט) דמסופק לפסול קשין של תבואה אחר הדישה מכה בלאות כדכתיבנא והוא תמוה מהך דהכא, ונ"ל דיש לחלק קצת דדוקא כשבססן שלא כדרך דישה בזה מבטל להו מדין ידות לגמרי והוי כמו שלא היו מעולם ידות ודינייהו כקוצר לסכך שאין להם ידות משא"כ היכא דבאמת דשן כדרכן והי' בהם פ"א דין ידות דעשו פעולתן לטובת האוכל שפיר פסולין לעולם מכה בלאות אבל מ"מ לדינא נראה דוחק לחלק בהכי:

3. גליוני מנחת חן

שם אר"א למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר, לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה בנורן מפקום למקום, אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה סמדת אכוריות לסדת רחמנות. המהרש"א כיבמות (סד.) ביאר הדמיון לעתר, שעתר מהפך התבואה להפריד המוץ מהשבלים, וכמו כן תפלת צדיקים מהפכת להבדיל מידת הדין ממידת הרחמים, ונזכר זה אצל יצחק יותר מבשאר האבות לפי שהיתה מידתו מידת הדין, ואעפ"כ הפך בתפלתו מידת הדין למידת הרחמים לשנות בהם טבע העקרונות.

4. ספר בנייהו בן יהוידע על סוכה דף יד/א

למה נמשלה תפלת צדיקים כעתר. נראה לי בס"ד הפך עתר הוא תער, כי המתפלל תפילה שלימה שאינו משמיט בה תיבות או אותיות אז תפלתו דומה לעתר, שתהיה מהפכת מדת הדין למדת הרחמים כעתר זה שהוא מהפך את התבואה בגורן, ואם אינו מתפלל תפילה שלימה אלא משליך ומאבד תיבות ואותיות מפיו, הרי זו דומה לתער שמאבד ומשליך השערות. ובזה יובן בס"ד רמז הכתוב [קהלת ב' י"ד] החכם עיניו בראשו, כי עתר אות עי"ן בראש תיבה, אך תע"ר אות עי"ן באמצע תיבה, והחכם מתפלל תפילה שלימה שדומה לעתר שאות עי"ן בראש תיבה. והא דנרמז זה של היפוך מדת רגזנות למדת רחמנות בתפילת יצחק, ולא נרמז בתפילת אברהם אבינו ע"ה שהוא הראשון בתפילה שתיקן תפלת שחרית, נראה לי בס"ד כי אברהם אבינו ע"ה הוא אחוז במדת החסד, ואין זה חידוש בתפלתו להפך מדת רגזנות למדת רחמנות, אבל יצחק אבינו ע"ה שהוא דין וגבורה יש בו חידוש טפי בענין זה, שמהפך בתפלתו מדת רגזנות למדת רחמנות:

5. ספר בנייהו בן יהוידע על סוכה דף יד/א

שם מהפכת מדותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות. כן הגרסא בעין יעקב. וכתוב בספר דקדוקי סופרים, דכן הגרסא בתלמוד כתב יד וכן היא גם כן בתלמוד הדפוס בגמרא דיבמות דף ס"ד ע"א וגרסה זאת היא יותר נכונה, עיין שם. ובני ידידי כה"ר יעקב הי"ו פירש, מה עתר מהפך התבואה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, כן הצדיקים בתפילתם המה מעלין מין נקובין מלמטה למעלה, ומורידין אור מין דכורין מלמעלה למטה, עד כאן דבריו. ונראה לי בס"ד, ההפך בין תפלת הצדיקים לתפילת עמא דארעא הוא בלב, כי הנוסח הוא שוה אצל הכל, ורק הצדיקים יש להם טוהר לב וכונה בתפילתם, ועמא דארעא אין מכוונים לבן בתפלה, אלא לבם יחשוב בדברים אחרים והוא נפרד מן התפלה, ולכן הצדיקים מהפכין בתפילתם מדת רוגזנות למדת רחם, וכמ"ש [חבוקוק ג' ב'] ברוגז רחם תזכור, כי על ידי שהם מחברים לב שלהם בדברי התפלה, בזה יתחבר מספר לב עם מספר רוגז ויהיה סך הכל מספר רחם, אך ההפכיים אשר מפרידים לב שלהם מן התפלה לא יתחבר מספר לב עם מספר רוגז, להיות מספר אחד שהוא רחם, אלא ישאר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ונעשה לב רוגז. ובזה יובן מה שכתוב בתוכחה

דברים כ"ח ס"ה] ונתן לך לב רגז, רצונו לומר שלא יתחבר מספר לב עם רוגז שיהיה מספר רחב, ולכן אמר כאן מהפכים מדותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות, שיהיה הרוגז מספר רחב:

6. גליוני מנחת חן

תקרה. והצל"ח כתב דל"מ כיון דאין אסור אלא משום גזירה, ואינו סכך פסול בעצם, א"כ אפי' יש נסר רחב ד' באמצע הסוכה אין נסר פוסל כל הסוכה רק תחתיו - ולכן נקט ר"מ לשון איסור, היינו דאסור לאכול ולישון תחתיו, אבל לא פוסל שאר הסוכה. והוסיף הצ"ח דלפי"ז סיפא נתן עלי' נסר וכו', מיירי אפי' באמצע, ודלא כפירש"י.

א. ובשפת אמת תי', דלשון "אוסר" שנקט ר"מ להשמיענו שאפי' מסוכך שיעור סוכה כהילכתו, והניח עוד נסר אחד, אסור לבתחילה לישב בכל הסוכה משום דהרואים יסברו שגם הנסרים מכשירים הסוכה, שאין פסול הנסרים ידוע, ויבואו לישב תחת תקרת בתיהם.

מתני' מסככי נסרים דברי רבי יהודה ורבי מאיר אוסרי. מדקתני "אוסר" הוי משמע שאוסר לתחילה, אבל בדיעבד כשירה, אבל ז"א דהא קתני מפורש כברייתא (ע"ב) ר"מ פוסל, אלא אידי דקתני רישא ברי' מסככי דמותר, תני נמי ר"מ אוסר (ריטב"א).

אולם הרא"ה כתב דלכן נקט אוסר ולא פוסל, דאינן פסולין בגופן ובחפצא, דמצד החפצא כשרין לסכך, רק אוסר משום גזירה

7. גליוני מנחת חן

דף יד:

גמ' מאי מצטרפין מצטרפין לארכעה וכו'. פי' אע"ג דאית לי' לר"מ דאסור לסכך בנסרים אף בפחותים מד', מ"מ לא פוסל הסוכה אלא אם הוי ד' טפחים במקום אחד, כדין כל סכך פסול דאינו פוסל כ"א בד' טפחים, (מהר"ם לובלין).

8. אוצר מפרשי התלמוד

אתמר הפסן על צידיהו וכו', וריב חסרא וריבה בר רב הונא אמרי כשרה. [בטעמם כתב רבינו יהונתן מלוניל, דמצידיהו הוו כקנים בעלמא. [הרא"ה ביאר דכשרין, כיון שאינן מחזיקין מקום חשוב. ויש מהאחרונים שכתב, דלדעתם לא גזרו חכמים פסול בנסרים אלא איסור לישב תחתיהם, לכן אם הניחם על צידיהם שאין הנסר תופס שטח של ד"ט, מותר לישב תחתיו⁴⁶.] ויש שכתב שמחלוקת האוסרים והמתירים היא בשאלה, אם גזירה דרבנן נעשית כמו איסור עצמי, או שתלוייה בטעם האיסור⁴⁷.

9. שערים מצויינים בהלכה

דף יד: אר"י מעשה בשעת הסכנה שהביאו נסרים שהיו בהן ארכעה וסיככו כו'. קשה היאך הביא ר' יהודה ראייה ממה שהתירו בשעת הסכנה, הא אינו פסול אלא מדרבנן, ומסתבר דבכה"ג לא אסרו, כדי שיקיים עכ"פ המצוה מדאורייתא [ע"י בדברינו לעיל ג. ד"ה דאמר, ובסמוך ד"ה וכתב הריטב"א]. ויש לומר עפ"י מה דאיתא במס' כתובות (ג:): דגזרה עבידא דבטלה, ותקנתא דרבנן מקמי גזרה לא עקרינן, ור"מ סבר דזה אינו תקנה אלא גזרה, וגזרה בטל אפילו ממילא כל שאינו צריך לה עוד, וכמש"כ המג"א (או"ח סי' ט סק"ז) דדוקא תקנה אי אפשר לבטל א"כ גדול הב"ד בחכמה ובמנין, ולא גזירה. ובשמ"ב (ח"ב סי' צא סק"ב) כתבנו בענין השתמשות בתרופות כוה"ז דאפי' בחנות המרקחת אין שוחקין הסמנים, ומצינו כמה גזירות שבטלו מטעם זה [ע"י בתוס' ביצה (ל).

ד"ה תנן אין מטפחין, ועוד]. וע"י בדברינו במס' ביצה (ה). שהארכנו בענין זה. ובפנ"י מפרש דברי ר"י לר"מ, לדידך שאתה אוסר נסרים של ד', ומתיר בפחות מד', למה סיככו בנסרים של ד', הוה להן לסכך בפחות מד', והשיב לו ר"מ דאין שעת הסכנה ראייה, דאם יביאו נסרים של ד' לא ירגישו האויבים שזה לצורך הסוכה, שהרי רוב תקרת הבית עשויין בנסרים של ד"ט (כדברי רש"י לעיל), אבל אם יביאו נסרים שאין בהן ד"ט ירגישו דזה צורך סוכה, משום דלצורך הבית משתמשין בנסרים שיש בהן ד'.

✓ וכתב הריטב"א, ושמענין מינה דכל שפסול מדבריהם משום גזירה, מסכנין בו בשעת הסכנה דלא אפשר בלאו הכי, ומברכין נמי עלה, דאי לא היו מברכין מאי ראייה מייתי מינה ר' יהודה משום דישבו בסוכה כזו הא לא היה להם אחרת, ולא גריעי משהיו יושבים בבתיהם אלא ודאי כדאמרו. ובענין זה לישב ולברך בסוכה שהיא כשרה מה"ת ולא מדרבנן, ע"י מה שכתבו לעיל (ג. ד"ה דאמר לך). וכתב

הפמ"ג (א"א סוסי תרלא) בזה"ל, "כל מקום שיש פלוגתא דרבוותא בסוכה, אי דינא תורה אזלינן לחומרא, ואי לית ליה מוכה אחריתי אוכל שם כלי ברכה, ואי פלוגתא בדרבנן ויש סוכה אחרת ראוי להחמיר, ובאין לו סוכה אחרת יוצא יד"ח בה וברוכי נמי מברך. ריש אומרים [מג"א סי' תרכט ס"ק כב] דכל דרבנן מברכין באין לו אחרת, ואף למ"ד דאין מברכין, כה"ג בספק דרבנן לקולא כשרה ומברכין.

10. גליוני מגמת חן

שם אר"י מעשה בשעת הסכנה וסיכבנו, א"ל משם ראי' <1> אין שעת הסכנה ראי'. - כתב הריטב"א פי' דמוכח מזה דחכמים לא עשו נסרים כסכך פסול ממש, דא"כ מה מהני בשעת הסכנה, הרי אינו יושב בסוכה, אלא דפסול נסרים הוי רק פסול דרבנן על הגברא משום גזירה, וע"כ אמרו דבשעת הסכנה לא גזרו.

אולם ר"י סובר דאם חכמים היו גוזרין על נסרים היו עושין אותן כחפצא דסכך פסול, כמו סכך פסול דאורייתא, ואין לסכך בהם אפי' בשעת הסכנה, ומכיון שסיככו בהם ש"מ לא גזרו בהם כלל, אולם הפנ"י מסביר עיקר הוכחת ר"י (אף דלכאורה שפיר טען ר"מ דשעת הסכנה שאני) מ"מ ר"י סובר, דה"ל להם להביא נסרים פחות מד', ולמה לקחו נסרים של ד', ומוכח דאין חילוק.

וע"ז טען ר"מ דכיון דה"ל שעת הסכנה אין עצה להביא נסרים פחות מד', דכיון דסתם תקרות הבית היו של ד', אם ה"ל משנים להביא פחות מד' ירגישו האויבים שהם מזומנים לסכך, משר"ה התירו להם לסכך בשל ד'.

11. ערוך לנר על סוכה דף יד/ב

בגמרא אין שעת הסכנה ראי'. עיין לעיל (דף י"א ע"א) שכתבתי דאיסורי דרבנן כשאי אפשר בענין אחר מותר לעשות מהן סוכה ועתה ראיתי לפי דברי הריטב"א דכאן דפליגי בזה ר"י ורבנן דכאן אבל מכ"מ לענין הלכה גם הוא כתב כן דזה דעתו דרבנן ואין לחלק דדוקא הכא דשעת הסכנה וגזרה שוה לכל היא בזה לא גזרו רבנן דלא תשתכח מצות סוכה אבל אם אצלו שעת הדחק דוקא בזה שפיר גזרו רבנן דלא שייך שתשתכח מצות סוכה כיון שרואה אחרים מקיימים אותה דמדברי התוספ' לקמן (דף ל"א ע"א) בד"ה לא מצא מוכח דלא חלקו בכך דאל"כ מאי מייתי ראי' מלא מצא אתרוג מלולב דבני כרכים דדלמא רק שם התיירו דיש חשש שישתכח לגמרי אע"כ דלא חלקו בכך ועיין במגן אברהם (סי' תרכ"ט) ועיין מה שכתבתי לקמן (דף כ"א ע"ב):

12. שו"ע אורח חיים - סימן תרכו

(ג) העושה סוכה למטה בבית, תחת הגג שהסירו הרעפים, אע"פ שנשארו עדיין העצים הדקים שהרעפים מונחים עליהם, כשרה: הגה - וכן מותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור, ומותר לסגור מפני הגשמים ולחזור ולפתחן (מהרי"ל); ואפילו ביום טוב שרי לסגור ולפתחן (אגודה דיומא ומהרי"ו) אם יש להם צירים (ד"ע) שסוגר ופותח בהן, ואין בזה לא משום סתירה ובנין אהל ב"ט, ולא משום תעשה ולא מן העשוי; רק שיוזהר שלא ישב תחתיהן כשהן סגורות, שאז הסוכה פסולה:

13. בכורי יעקב ס' תרכ"ו אות יב

נע ועיין נט"כ סי' תרל"ח ס"ק ד': (יב) טעם יש. הי"ח כתב הטעם
כיון שלא נעשו לשם כל וכתיב הפ"מ דלפ"ז חס הנזיה הלעטין והניחם
לשם כל כשר לישב תחתיהן כשהן סגורות נאין רחמים ד' רק שיש חס
משום דאין המטר יכול לירד לחומו דזה פסול לדעת קהל פוסקים לקמן
(סי' תרל"ח) עכ"ד ולפ"ז יח"ל לטו דין חדש נידרו גשמים ששוב יוחר לסגור
הלעטין לשם סוכה וישב בסוכה כשהן סגורות משיב יחלל נזיה ואפי'
הלעטין רחמים ד' שהרי לדעת הרבה פוסקים יחלל בסוכה אפילו אין
המטר יכול לירד לחומו ופסול נסרים רחמים ד' אינו רק מדרבנן משום
נזיה חקרה ולכן כתב המ"א (סי' תרכ"ט ס"ק כ"ב) שנשעת הדחק
סוכים בנסרים אפילו יש בהם ד' ואין לך שעת הדחק גדול מה שלא
יכול לישב בסוכה אחרת מפני הגשמים ולכן יניח הלעטין לשם סוכה
ושב תחתיה חק לא ינרך וכן יש להורות ג"כ למטער שלא יכול
לישב בסוכה שחת האויר שיחר עוב לחלל בסוכה שהלעטין סגורים
מלחלל נזיה שוב"ע דאיהי שנס בספר מחליח השקל (סי' תר"מ) פסק

כן ושנחתי שכונתי לדעתו ועיין במו"א (סי' תרכ"ט ס"ק כ"א) שפסקו
שם ג"כ רחיה לדגרינו חק נרד לכון לישב בחומו מקום בסוכה שס
הלעטין שמשפיעין והולכין אינן נזיה עשרה טפחי מהסך דאל"כ יש פסול
מטעם סוכ' תחת סוכ' מדאורייתא כדלקמן (סי' תרכ"ח) א"י שב נד הגמך
שם אינן נזיהים י"ט ולא הלך הגזיה נחשב
כדופן עקומה שזן הגד אינו פסול רק גד' תרכ"ז דיני הישן
אמוח. ופשוט הוא דכל זה דוקא בלעטין של א (נרד לישב נאור הס
ען נלא יפיו נחל דאל"כ פסולין מדאורייתא: בסוכה (א) אם

14. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן תרכט

סעיף כט: נסרים שרחבן ארבעה טפחים אסור לסכך בהן לפי שרוב תקרת הבית עשויות מהן ויש לחוש שמא ישב תחת תקרת ביתו ויאמר מה לי לסכך בנסרים אלו מה לי לישב תחת תקרת ביתי אף היא מנסרים עשויה ותקרת הבית היא פסולה מן התורה מטעם שנתבאר בסי' תרכ"ו:

סעיף ל': ואפילו אם לא הטיל רוחב הנסרים על גבי הסוכה אלא הפכן והשכיבן על צידן שהוא פחות מארבעה טפחים אף על פי כן פסולה דכיון שיש שם פסול עליהן נעשו כשפודין של מתכת הפסולין לסכך בכל ענין שהופכן:

סעיף לא: אבל מותר לסכך בנסרים שאין רחבן ארבעה טפחים ואפילו אם הם משופין ודומין לכלים ואע"פ שהן ראויים ליישיבה [ו] גם הן ראויין להשתמש בהן להניח פירות וככרות על גביהן שהרי הן רחבין קצת אע"פ כ' אינן מקבילין טומאה אם אינן מיוחדין לא ליישיבה ולא לשום תשמיש אלא עומדין לבנין או לסתירה:

סעיף לב: ועכשיו בומן הוה שמסככין הבתים בנסרים שאין בהן שלשה טפחים יש לפסול סוכה המסוככת אפילו בנסרים

שאין ברחבן שלשה טפחים משום גזרה שמא ישב תחת תקרת ביתו העשויה מנסרים כאלו.

אבל מותר לסכך בנסרים קצרים מאד שקורין (לאטי"ש או שינדלי"ן) שאין דרך לעשות תקרת הבית מנסרים קצרים כאלו ומכל מקום צריך ליוזהר לעשות הסכך עראי וקל בענין שיוכלו הגשמים לירד בתוכו כמו שיתבאר בסי' תרל"א ולפיכך נהגו העולם שלא לסכך בהן כלל שמא יטעו לסכך בענין קביעות שלא יוכלו הגשמים לירד בתוכן:

סעיף לג: ובשעת הדחק שאין להם במה לסכך מסככין בנסרים אפילו יש בהם ארבעה טפחים אם אי אפשר בענין אחר והוא הדין בכל דבר האסור משום גזרה.

15. גליוני מנחת חן

שם כנון באנחה אפומא דמטללתא. כתב בעל המאור,
שמירי בסוכה קטנה שלא נשאר סכך כשר ד' על ד' בלי הנסר,
אבל בסוכה גדולה, שמלבד הנסר נשאר סכך כשר כשיעור הסוכה
בשירה. (וכ"כ מהרש"א) והוסיף בס' כתית למאור, דאי מירי
בסוכה גדולה ע"כ מה שאמרו "פסולה" היינו שאסור לישב תחת
הנסר לבד, ולא שפסולה כל הסוכה, א"כ אין פסול זה דומה לשאר
הפסולים השנויים שם בכרייתא.